

WYKŁADNIA PRAWA I INNE ZAGADNIENIA TEORII PRAWA

KSIĘGA JUBILEUSZOWA
Z OKAZJI SIEDEMDZIESIĄTYCH URODZIN
PROFESORA KRZYSZTOFA PŁESZKI

Redakcja:

Michał Araszkiewicz

Tomasz Gizbert-Studnicki

WYKŁADNIA PRAWA
I INNE ZAGADNIENIA TEORII PRAWA

Wykładnia prawa i inne zagadnienia teorii prawa

Księga jubileuszowa
z okazji siedemdziesiątych urodzin
Profesora Krzysztofa Pleszki

Redakcja:
Michał Araszkiewicz
Tomasz Gizbert-Studnicki

Kraków 2024

Michał Araszkiewicz

🔗 <https://orcid.org/0000-0003-2524-3976>

✉ michal.araszkiewicz@uj.edu.pl

Tomasz Gizbert-Studnicki

🔗 <https://orcid.org/0000-0002-4383-5011>

✉ t.gizbert-studnicki@uj.edu.pl

© Copyright by individual authors and Księgarnia Akademicka, 2024

Recenzent

dr hab. Mateusz Stępień, prof. UJ

Opracowanie redakcyjne

Weronika Widzińska, Anna Kandzior-Zug

Projekt okładki

Lesław Sławiński

ISBN 978-83-8368-103-0 (druk)

ISBN 978-83-8368-104-7 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383681047>

Publikacja sfinansowana przez Kancelarię SPCG

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Spis treści

Przedmowa	9
I. Generalia	13
MAREK ZIRK-SADOWSKI	
Prawo w epoce antropocenu	15
TOMASZ GIZBERT-STUDNICKI	
Natura sporu o pojęcie prawa	37
ADAM DYRDA	
Łódź Neuratha w nauce, teorii moralnej i prawoznawstwie	51
MICHAŁ ARASZKIEWICZ	
Stany rzeczy a reguły prawne	67
II. W kręgu wykładni i stosowania prawa	85
JAN WOLEŃSKI	
Wykładnia rozszerzająca a logika	87
ZYGMUNT TOBOR, MATEUSZ ZEIFERT	
Krytyka eklektycznego podejścia do wykładni prawa	101
PIOTR BYSTRANOWSKI	
Uzasadnienia decyzji interpretacyjnych przez ich konsekwencje w orzecznictwie SN i TK: identyfikacja z wykorzystaniem uczenia maszynowego	117
MACIEJ PRÓCHNICKI	
Wykładnia zwężająca (<i>interpretatio restrictiva</i>)	131

MICHAŁ KROK

Wykładnia rozszerzająca pojęcia prywatności 151

TOMASZ SPYRA

Problemy wykładni rozszerzającej w orzecznictwie Trybunału
Sprawiedliwości Unii Europejskiej na przykładzie wyroku TSUE
w sprawie C-383/18 Lexitor 175

TOMASZ ŻUREK

Reprezentacja reguły *lex specialis* za pomocą formalnego modelu
argumentacji 189

PAWEŁ MARCIN DUDEK

ChatGPT w zastosowaniach prawniczych. Badanie empiryczne ...203

III. Wykładnia konstytucji.....225

ANDRZEJ GRABOWSKI

Wykładnia prokonstytucyjna i interpretacja ważeniowa. Intuicje
pojęciowe 227

TOMASZ STAWECKI

Integralna interpretacja konstytucji.....243

MAREK SMOLAK

Celowość prawa jako wartość konstytucyjna.....257

SŁAWOMIRA WRONKOWSKA

Między *lex superior derogat legi inferiori* a zdecentralizowaną
kontrolą konstytucyjności. Hierarchia w systemie prawa 271

IV. W kręgu aksjologii 287

BEATA POLANOWSKA-SYGULSKA

Legalizm liberalny, pluralizm wartości i etyka troski.....289

WOJCIECH CISZEWSKI

O dystrybucji szczepień przeciwko COVID-19 w warunkach
deficytu – pytanie o zasadę pierwszeństwa seniorów 307

MACIEJ JUZASZEK

Etyka przekonań prawodawcy – początek rozważań 319

WOJCIECH ZAŁUSKI

Odpowiedzialność za działania w afekcie. Problem asymetrii.....331

TOMASZ PIETRZYKOWSKI

Prawo do zwierzęcia.....343

MARCIN SALA-SZCZYPIŃSKI

Czy możemy „uchylić rąbka tajemnicy”? Uwagi o tajemnicy
radcowskiej z perspektywy wykładni funkcjonalnej 357

ADAM ZIENKIEWICZ

Transformatywny i terapeutyczny potencjał postępowania
w sprawach nieletnich – kilka uwag z perspektywy idei holizmu
prawniczego.....383

Noty o autorach 399

Wykaz publikacji naukowych Profesora Krzysztofa Płeszki.....405

Indeks osobowy.....411

Profesor Krzysztof Pleszka

Przedmowa

Niniejszy tom jest dedykowany Profesorowi Krzysztofowi Pleszce z okazji jego siedemdziesiątych urodzin. Tom zawiera prace autorów wielu pokoleń, poczynszyszy od Profesora Jana Woleńskiego, pierwszego mentora i nauczyciela Profesora Pleszki, przez nieco starszych kolegów i rówieśników, a następnie kolegów o pokolenie młodszych do młodych współpracowników, w tym aktualnych doktorantów Profesora Pleszki. Skład autorów tego tomu odzwierciedla długoletnie i nieprzerwane uczestnictwo Profesora w życiu naukowym i odgrywanie wielu ról w społeczności teoretyków prawa, które zmieniały się z biegiem czasu: roli ucznia, kolegi, współpracownika i współautora oraz roli opiekuna młodych adeptów teorii prawa.

Dorobek Profesora Pleszki na trwale zapisał się w polskiej teorii prawa, a zwłaszcza w jej nurcie analitycznym. Przypomnijmy jego najważniejsze dokonania naukowe. Rozpocząć wypada od rozprawy doktorskiej pod tytułem *Hierarchia w systemie prawa*, obronionej w styczniu 1984 roku. Ta znakomita rozprawa uzyskała pierwszą nagrodę w prestiżowym konkursie redakcji „Państwa i Prawa” na najlepsze rozprawy doktorskie. Wydano ją jako książkę w 1988 roku, a idee w niej zawarte autor rozwinął w kilku artykułach opublikowanych po polsku, angielsku, niemiecku i francusku.

Drugim obszarem zainteresowania Profesora Pleszki była teoria wykładni prawa. Tej problematyce poświęcił dwie książki. Pierwsza z nich to wydana w 1996 roku praca habilitacyjna *Uzasadnianie decyzji interpretacyjnych przez ich konsekwencje*, a druga to obszerna monografia *Wykładnia rozszerzająca*, wydana w 2010 roku. Profesor jest także autorem wielu cennych artykułów poświęconych zagadnieniom wykładni.

W ostatnim dziesięcioleciu Profesor Pleszka pracował głównie nad dwoma problemami. Pierwszy z nich to zagadnienie alternatywnego rozwiązywania sporów. Praca ta zaowocowała opracowaniami w języku

polskim i angielskim, dotyczącymi pojęciowych kwestii pojawiających się w związku z ADR, oraz redakcją dwóch obszernych tomów poświęconych ADR. Przekonany o potrzebie promowania wiedzy na ten temat, stał się także jednym ze współorganizatorów Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów na WPiA UJ oraz studiów podyplomowych „Mediacja i inne alternatywne metody rozwiązywania sporów”, które cieszą się znaczną popularnością. Drugi problem, na którym koncentrowały się prace Profesora Pleszki, to teoria legislacji. Opublikował on kilka ważnych prac na ten temat oraz był współredaktorem tomu zbiorowego wydanego przez wydawnictwo Springer (*Logic in the Theory and Practice in Law-making*, 2015). Prace te kontynuuje, będąc kierownikiem grantu OPUS „Błędy legislacyjne a zrozumiałość tekstu prawnego”. Warto podkreślić, że jest to interdyscyplinarny projekt naukowy, w którym biorą udział nie tylko prawnicy, lecz także przedstawiciele nauk komputerowych. Takie, a nie inne ukształtowanie składu zespołu badawczego oraz odpowiadające mu sformułowanie celów badawczych jest wyrazem zainteresowania Jubilata osiągnięciami oraz metodami nurtu badawczego „Sztuczna inteligencja i prawo”.

Powyższe omówienie nie objęło wielu publikacji niemieszczących się we wskazanych wątkach. Warto wspomnieć jeszcze prace poświęcone Leonowi Petrażyckiemu, ogłoszone w pierwszych latach działalności naukowej Profesora Pleszki. Do tej problematyki wrócił niedawno, publikując obszerny artykuł w tomie zbiorowym.

Profesor Pleszka rozpoczął pracę w Uniwersytecie Jagiellońskim w 1976 roku. W tej uczelni przeszedł wszystkie szczeble, od asystenta do profesora tytularnego oraz kierownika Katedry Teorii Prawa. Pomimo przejścia w stan spoczynku w 2023 roku kontynuuje pracę naukową i opiekę nad doktorantami.

Należy podkreślić jego czynne zaangażowanie w ruch Solidarności od 1980 roku, a zwłaszcza po ogłoszeniu stanu wojennego. Był współautorem opinii o nielegalności wprowadzenia stanu wojennego, która w grudniu 1981 roku była odczytywana wielokrotnie w Radiu Wolna Europa, a następnie kolportowana w dziesiątkach tysięcy egzemplarzy. W swoim domu przechowywał ukrywających się przed internowaniem czołowych działaczy Solidarności. Uczestniczył także w kolportażu podziemnych wydawnictw. Po 1989 roku nigdy nie powoływał się na zasługi dla podziemnej Solidarności, uznając swoje działania po prostu za spełnienie patriotycznego obowiązku.

Jeśli chodzi o działania w interesie publicznym z czasów nieodległych, to warto wzmiankować wyjątkowe zaangażowanie Krzysztofa Pleszki

w stworzenie finalnych projektów tzw. uchwał antysmogowych: krakowskiej i małopolskiej, a także w skuteczną obronę (pro bono) tych uchwał w postępowaniach sądowoadministracyjnych. Jego działania w tych sprawach były kluczowe, ale nigdy się nie starał, aby o tych zasługach dowiedziała się szersza publiczność.

Profesor Pleszka jest także prawnikiem praktykiem, wykonującym zawód radcy prawnego. Był współzałożycielem, a przez wiele lat także partnerem zarządzającym dużej kancelarii prawnej.

I. GENERALIA

Marek Zirk-Sadowski

Prawo w epoce antropocenu

Abstract

Law in the Anthropocene Law Epoch

Anthropocene studies are often identified in Poland with ecology. In this work, the Anthropocene is a much more dynamic category that touches the very ontology of our world. The starting point for taking up the issue of the Anthropocene was a scientific description of the effects of changes in the nature surrounding man. The awareness of the crisis in the relationship between civilization and nature has triggered many cultural phenomena. The reaction to the scientific description itself was based on the clash of these scientific relations with the myths of progress, which contributed to the ideological impact of the Anthropocene and allowed it to occupy an important position also in popular (mass) culture. Socio-political phenomena have become another important dimension of the process of assimilating the category of the Anthropocene. The Anthropocene began to play a fundamental role in the generational exchange of ideas giving birth to social movements of the generation of young people born around the year 2000. Against the background of the discussion on the model of the relationship between man and nature, the philosophical dimension has become established as the third type of reaction to the problem of the Anthropocene. Similar discussions have arisen in the humanities. The fourth, specific dimension of the reaction to the Anthropocene are changes in the law and a significant part of the discussion has been devoted to them. It has been demonstrated that the law has a better chance of empowering nature as postulated in other areas of culture, although only in the legal sense. At the same time, it has been shown that local legal discourses are not able to solve the problems that the Anthropocene reveals. They must be taken at international level. The main problem is the creation of an international construction of the so-called Rights of Nature (RoN). Its essence is the autonomous construction of rights granted to nature on the model of the concept of human rights and the construction of institutional forms for them.

Keywords: Anthropocene, law of nature, ontology, conflict of generations, climate changes, rights of nature

1. Geologia a kultura

Antropocen to kategoria dynamiczna i dotycząca samej ontologii naszego świata. Pierwotnie nazwa ta została użyta dla określenia ery geologicznej i jej autorstwo przypisuje się przede wszystkim laureatowi Nagrody Nobla Paulowi Crutzenowi¹, który w 2000 r. zaproponował, by uznać, że od 200 lat żyjemy w nowej epoce geologicznej: antropocenie (*the anthropocene*). Również ekolog Eugene Stoermer używał tego terminu już od 1980 r. We wspólnych publikacjach obaj uczeni wiązali powstanie antropocenu przede wszystkim ze wskaźnikiem emisji dwutlenku węgla do atmosfery.

Wspomniana kategoria geologiczna, wyróżniona jako przerwanie holocenu² aktywnością cywilizacyjną człowieka, okazała się punktem wyjścia do dostrzeżenia zasadniczej wadliwości ludzkiej cywilizacji technicznej.

Z punktu widzenia pozostałych nauk, w tym socjologii i prawoznawstwa, ważna jest okoliczność, że to grupa uczonych nauk empirycznych, głównie geologów, dostarcza dowodów, które przekonują, że Ziemia faktycznie weszła w nową epokę – a przynajmniej może nową erę, co jest merytorycznie lepiej uzasadnionym terminem. Dotychczas ich obserwacje dotyczące poprzednich epok w historii Ziemi prowadziły do wskazywania zjawisk naturalnych jako inicjujących zmiany geologiczne. Przyczyną były zjawiska wywołane uderzeniami meteorytów, dużymi zmianami w tektonice płyt lub czymś podobnym.

Tym razem nauki przyrodniczo-empiryczne wskazują na powstanie nowej ery, którą uczeni nazywają antropocenem. I jak sama nazwa wskazuje, antropos odnosi się do nas, ludzi, i naszej aktywności. Tym określeniem nazywa się skutki aktywności gatunku biologicznego, który popycha planetę w nową, być może nieco przerażającą, geologiczną i biologiczną erę. Opisując tę kwestię, skupiamy się zazwyczaj na zmianach klimatycznych, ale problem zmian jest o wiele szerszy.

Alarmujący sygnał przybył zatem do nas nie ze strony filozofów, humanistów obserwujących skutki działalności człowieka, ale jego źródłem stały się badania empiryczne nauk naturalnych. Jako zbiór naukowych tez empirycznych był nie do zlekceważenia. Okazało się, że skupiając się na

---

¹ P. Crutzen w 1995 r. otrzymał Nagrodę Nobla w dziedzinie chemii za pracę nad zmianami ilości ozonu w atmosferze. Pracował przez wiele lat w amerykańskim Narodowym Centrum Badań Atmosferycznych. Był dyrektorem wydziału chemii atmosfery w Instytucie Maxa Plancka w Moguncji.

² Holocen, czyli najmłodsza, trwająca współcześnie, epoka geologiczna, która rozpoczęła się z końcem ostatniego zlodowacenia plejstocenijskiego, czyli starszej epoki czwartorzędu. Trwa 2,5 mln lat.

badaniach zachowań człowieka w strukturach społeczeństw przemysłowych, przeoczono nadchodzącą zagładę tych społeczeństw w wymiarze planetarnym, którego nauki społeczne i humanistyczne nie dostrzegały, bo co najwyżej docierały do poziomu globalizacji. Wymiar planetarny i poczucie jego wagi w życiu ludzkości dotarło do nas z przestrzeni zainteresowań nauk naturalnych.

Choć w pełni współcześni ludzie, *homo sapiens*, wyewoluowali około 250 000 lat temu, to w zasadzie większość tego czasu spędziliśmy na polowaniu, zbieraniu i życiu w małych grupach od 2 do 300 osób. Dopiero około 10 000 lat temu nastąpił początek rolnictwa (Nowa Gwinea), rozwinęło się życie we wsiach, miastach, tam, gdzie nie było epoki lodowcowej. W Europie rolnictwo pojawiło się około 5000 lat temu, czyli po ostatnim zlodowaceniu. Później, przez kolejne 30 000 lat, będące częścią holocenu³, otwierała się perspektywa niezwykle pomyślnego okresu ustabilizowanego klimatu

Ale około 1750 lub 1800 r. zaczęło dziać się coś nowego. Pewien typ dominacji jednego gatunku – człowieka – spowodował przejście do antropocenu. Do tego czasu z pewnością nauczyliśmy się używać ognia, a nawet modyfikować za jego pomocą krajobrazy, ale zasadniczo polegaliśmy na własnej energii i energii zwierząt, które mogliśmy wykorzystać, oraz odrobinie wiatru i wody.

Początek zmian w naturze otaczającej człowieka datuje się na okres około 1750 r., czyli czas pojawienia się nowych typów energii oddających ciepło do atmosfery⁴. Za przełomowy w nasileniu się tego zjawiska uznaje się 1950 r., od którego masowość posługiwania się wynalezionymi źródłami energii spowodowała coraz silniejsze ogrzewanie się atmosfery ziemskiej. Ostatecznie to sprawy klimatyczne, ogrzewanie się atmosfery i zmiany proporcji składających się na nią gazów stały się w świadomości społecznej głównym zagadnieniem dyskusji w temacie antropocenu. Rok 2015 był pierwszym, w którym średnia temperatura na Ziemi wzrosła o jeden stopień Celsjusza ponad średnią z czasów przedindustrialnych. Ludzkość przybliżyła się do granicy wzrostu dwustopniowego, który zdaniem klimatologów oznacza kryzys planetarny. Oczywiście wskaźników tej sytuacji jest o wiele więcej. Erle Ellis w pracy *Anthropocene. A Very Short Introduction* (Antropocen. Krótkie wprowadzenie) wymienia dziesięć

³ W. Steffen et al., *Global Change and the Earth System. A Planet under Pressure*, Berlin–New York 2005, s. 68-70, *Global change. The IGBP series*.

⁴ E.C. Ellis, *Anthropocene. A Very Short Introduction*, Oxford 2018, s. 54, *Very Short Introductions*.

istotnych zjawisk, które składają się na antropocen. Najważniejsze to: wskaźnik dwutlenku węgla (karbonizacja), naruszenie cyklu azotowego, utrata różnorodności biologicznej, zaburzenie warstwy ozonowej, zużycie słodkiej wody⁵.

2. Nowa natura?

Trwają dyskusje, czy mamy próbować powrócić do stanu z holocenu, czy musimy pozostać w antropocenie i tu wewnątrz cywilizacji zostawić bezpieczną przestrzeń operacyjną. Niektórzy, jak Slavoj Žižek, mówią o „nowej naturze”. Przyroda nie jest już „naturalna”, przestała być niezawodnym „gęstym” tłem naszego życia. Pojęcie „drugiej natury” jest dziś zatem aktualne bardziej niż kiedykolwiek do tej pory, w obu jego podstawowych sensach. Po pierwsze, rozumiane dosłownie, jako sztucznie wygenerowana nowa przyroda: wybryki natury, zdeformowane krowy i drzewa czy po drugie – w bardziej optymistycznej wersji – genetycznie modyfikowane organizmy, dowolnie przez nas „poprawiane”.

Grupa uczonych zajmujących się antropoceniem, zaproponowała wprowadzenie kategorii „granic planetarnych”⁶. Różnicuje ona dyskurs o antroposie i dyskurs o ekologii. Oczywiście wszyscy rozumiemy granice wokół siebie. Uczymy ich dzieci, chroniąc je przed niebezpiecznymi miejscami. Tymczasem antropos dotyczy granic planetarnych. Czy w życiu codziennym możemy odczuwać wydarzenia w tych nowych granicach i odpowiadać na nie? Niestety, ewolucja nie wytworzyła nam wrażliwości na tym poziomie. Reagujemy o wiele gwałtowniej na hałas blisko nas, który pochodzi z banalnego wydarzenia, a nie niepokoi nas echo odległego wybuchu, które może zwiastować zagładę.

Czyli pojawia się kilka możliwych polityk jako reakcja na ostrzeżenie o skutkach antropocenu: powrót do holocenu, pozostanie w antropocenie i wyznaczenie mu granic oraz „druga natura”. Nauki empiryczne wysyłają zatem wiadomość – pojawił się antropocen – ale nie są zdecydowane na możliwość reakcji. Wybór pozostaje w dużym stopniu w sferze emocjonalno-wolitywnej społeczeństw, które uznały ostrzeżenie o nadchodzącej zagładzie za poważne, ale też w których nadano antropocenowi charakter sensacji i pozwolono mu na zajęcie ważnej pozycji również w kulturze

⁵ *Ibidem*, s. 23-28.

⁶ Określenia „granice planetarne” używają m.in. D. French i L.J. Kotzé (eds) w pracy *Research Handbook on Law, Governance and Planetary Boundaries*, Cheltenham 2021, *Research Handbooks in Environmental Law* (rozdz. 2).

Niniejszy tom jest dedykowany Profesorowi Krzysztofowi Pleszce z okazji jego siedemdziesiątych urodzin. Tematyka tekstów dotyczy kwestii bliskich zainteresowaniom naukowym Jubilata, takich jak interpretacja prawa, aksjologia prawa, rola konstytucji w procesie stosowania i wykładni prawa czy spór o naturę prawa. Zestaw autorów tomu odzwierciedla fakt długoletniego i nieprzerwanego uczestnictwa Profesora w życiu naukowym i odgrywania wielu ról w społeczności teoretyków prawa, które zmieniały się z biegiem czasu: roli ucznia, kolegi, współpracownika i współautora oraz opiekuna młodych adeptów teorii prawa.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-103-0

